

РОЗДІЛ 8
КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ;
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343

ДЕРЖАВНИЙ СЛУЖБОВЕЦЬ ЯК СУБ'ЄКТ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ

STATE CIVIL SERVANT AS A SUBJECT OF CORRUPTION CRIMES

Голобородько Д.І.,

*студент кафедри адміністративного і кримінального права
 юридичного факультету*

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Статтю присвячено дослідженню державного службовця як суб'єкта корупційних правопорушень. Надано перелік останніх. Зроблено висновок щодо кількості нерозглянутих судами обвинувальних актів. Проведено статистичний аналіз засуджених за корупційні злочини осіб за останні чотири роки.

Ключові слова: корупція, корупційні злочини, суб'єкт корупційних злочинів, службова особа, державний службовець, обвинувальний акт.

Статья посвящена исследованию государственного служащего как субъекта коррупционных правонарушений. Дан перечень последних. Сделан вывод по количеству нерассмотренных судами обвинительных актов. Проведен статистический анализ осужденных за коррупционные преступления за последние четыре года.

Ключевые слова: коррупция, коррупционные преступления, субъект коррупционных преступлений, должностное лицо, государственный служащий, обвинительный акт.

The article is devoted to the study of public servants, as the subject of corruption offenses. For this purpose, a list of corruption offenses is given. The conclusion was made by the number of indictments not examined by the courts and a statistical analysis was conducted of those convicted of crimes of corruption over the past four years.

Key words: corruption, corruption offenses, subject of corruption offenses, official, public servant, indictment.

Постановка проблеми. Одним із деструктивних явищ, що гальмує соціально-економічний та політичний розвиток сучасної України, є корупція, якою уражені всі сфери діяльності суспільства. Із цього приводу існує чимало цікавих досліджень. Питання корупції в органах державної влади є однією з найгостріших проблем в Україні. Корумпованість державних службовців становить особливу суспільну небезпеку, оскільки підриває авторитет державної влади та створює загрозу національній безпеці України. Однак досі залишається недослідженою відповідальність державного службовця як суб'єкта корупційних злочинів, що є необхідним для встановлення складу корупційного злочину.

Стан опрацювання. Дослідження такої теми, як корупція (корупційна злочинність), проводилися Є.В. Невмержицьким, М.І. Камликом, Л.В. Багрій-Шахматовою, С.С. Рогольським, О.І. Добровольським, Н.С. Карповим, В.Ф. Щербаковою, М.І. Мельником, Т.В. Пинкевичем, В.П. Поповичем, В.А. Мисливським та іншими.

Серед останніх праць варто виокремити монографію Т.В. Корнякової, О.Л. Соколенко, І.Г. Алексеєнко та інших «Корупційна злочинність: витоки, сучасний стан, стратегія протидії», у якій авторами висвітлено питання виникнення та розвитку корупції в історії людства, відображено основні чинники корумпованості суспільних відносин, розкрито загальні положення сучасної національної антикорупційної стратегії, проаналізовано міжнародне і національне законодавство щодо подолання корупції, а також зарубіжну практику їх застосування.

Метою статті є дослідження державного службовця як суб'єкта корупційних злочинів, визначення кількості нерозглянутих судами обвинувальних актів, а також проведення статистичного аналізу засуджених за корупційні злочини осіб за останні чотири роки.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні однією з найбільш загрозливих проблем на шляху розвитку Укра-

їни є корупція. Нею уражені всі без винятку органи державної влади, а відтак і всі сфери їхньої діяльності, що спричиняє неабиякий негативний вплив на функціонування системи державного управління.

На думку Л.В. Багрій-Шахматова, корупція – це явище, яке вразило апарат державної влади й управління, коли його представники незаконно використовують своє службове становище в корисливих цілях, для особистого збагачення всупереч інтересам служби [1, с. 23]. Схожу думку висловлює В.В. Лунєєв, який також вважає, що корупція – це явище, коли особа, працюючи в органах державної влади, використовує своє посадове становище заради особистих, групових або корпоративних інтересів усупереч службовим [2, с. 43].

Чинне законодавство розрізняє два види правопорушення корупційного спрямування: корупційне правопорушення (злочин) і правопорушення, пов'язане з корупцією. Зосередимо увагу на дослідженні саме корупційних правопорушень (злочинів).

Так, відповідно до норм Кримінального кодексу України (далі – КК України), законодавець до корупційних злочинів відносить такі: привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК України); викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживанням службовим становищем (ст. 262 КК України); викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем (ст. 308 КК України); викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем (ст. 312 КК України); викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин

або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні дії з таким обладнанням (ст. 313 КК України); порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ст. 320 КК України); викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження (ст. 357 КК України); викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем (ст. 410 КК України); нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів із бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням (ст. 210 КК України); підкуп працівника підприємства, установи чи організації (ст. 354 КК України); зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК України); зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (ст. 364-1 КК України); зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги (ст. 365-2 КК України); прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368 КК України); незаконне збагачення (ст. 368-2 КК України); підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (ст. 368-3 КК України); підкуп особи, яка надає публічні послуги (ст. 368-4 КК України); пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі (ст. 369 КК України); зловживання впливом (ст. 369-2 КК України) [3].

Особливістю кримінальної відповідальності загалом і за корупційні правопорушення зокрема є той факт, що єдиною підставою визнається вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбаченого КК України [4, с. 136].

Отже, для притягнення особи до кримінальної відповідальності за корупційний злочин необхідно правильно встановити елементи складу злочину, зокрема суб'єкта корупційного злочину, який має бути службовою особою.

Відповідно до норм КК України, службові особи – це особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням виконують функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також обіймають постійно чи тимчасово в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на державних чи комунальних підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління зі спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною особою підприємства, установи, організації, судом або законом [3].

Більшість службових осіб є державними службовцями.

Відповідно до норм чинного законодавства, державний службовець – це громадянин України, який обіймає посаду державної служби в органі державної влади, іншому державному органі, його апараті (секретаріаті), одержує заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету та здійснює встановлені для цієї посади повноваження, безпосередньо пов'язані з виконанням завдань і функцій такого державного органу, а також дотримується принципів державної служби [5].

Проаналізувавши кількість засуджених осіб за корупційні злочини у 2015–2018 рр., можемо зробити висновок, що саме державні службовці найчастіше є суб'єктами вчинення корупційних злочинів.

За основу було взято три галузі: охорона здоров'я, органи фіскальної служби та органи внутрішніх справ.

Так, у 2015 р. було обліковано 565 182 кримінальні правопорушення, з яких 163 795 направлено до суду з обвинувальним актом.

Далі розглянемо найбільш поширені злочини серед державних службовців, зокрема за ст. 191 КК України, яка передбачає покарання за привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, ст. 364 КК України, яка передбачає покарання за зловживання владою або службовим становищем, та ст. 368 КК України, яка передбачає покарання за прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою.

Так, за ст. 191 КК України обліковано 10 211 злочинів, з яких 3 672 направлено до суду з обвинувальним актом.

Згідно з даними з Єдиного державного реєстру судових рішень (далі – ЄДРСР), за ст. 191 КК України у 2015 р. засуджено:

- 6 посадовців галузі охорони здоров'я;
- жодного посадовця фіскальної служби;
- 5 посадовців органів внутрішніх справ.

За ст. 364 КК України обліковано 3 078 злочинів, з них 187 направлено до суду з обвинувальним актом, з яких засуджено:

- 6 посадовців галузі охорони здоров'я;
- 15 посадовців фіскальної служби;
- 47 посадовців органів внутрішніх справ.

За ст. 368 КК України обліковано 1 588 злочинів, з них 730 направлено до суду з обвинувальним актом, з яких засуджено:

- 3 посадовців галузі охорони здоров'я;
- 6 посадовців фіскальної служби;
- 9 посадовців органів внутрішніх справ.

Загальна кількість засуджених осіб за корупційні злочини за 2015 р. становить:

- 18 посадовців галузі охорони здоров'я;
- 23 посадовці фіскальної служби;
- 69 посадовців органів внутрішніх справ.

У 2016 р. було обліковано 592 604 кримінальні правопорушення, з яких 138 330 направлено до суду з обвинувальним актом.

Так, за ст. 191 КК України обліковано 9 787 злочинів, з них 3 545 направлено до суду з обвинувальним актом, з яких засуджено:

- 8 посадовців галузі охорони здоров'я;
- жодного посадовця фіскальної служби;
- 3 посадовців органів внутрішніх справ.

За ст. 364 КК України обліковано 3 360 злочинів, з них 99 направлено до суду з обвинувальним актом, з яких засуджено:

- 2 посадовців галузі охорони здоров'я;
- 4 посадовців фіскальної служби;
- 8 посадовців органів внутрішніх справ.

За ст. 368 КК України обліковано 1 578 злочинів, з них 594 направлено до суду з обвинувальним актом, з яких засуджено:

- жодного посадовця галузі охорони здоров'я;
- 8 посадовців фіскальної служби;
- 6 посадовців органів внутрішніх справ.

Загальна кількість засуджених осіб за корупційні злочини за 2016 р. становить:

- 15 посадовців галузі охорони здоров'я;
- 13 посадовців фіскальної служби;
- 23 посадовці органів внутрішніх справ.

У 2017 р. було обліковано 523 911 кримінальних правопорушень, з яких 176 919 направлено до суду з обвинувальним актом.

Так, за ст. 191 КК України обліковано 10 756 злочинів, з них 4 701 направлено до суду з обвинувальним актом, з яких засуджено:

- 4 посадовців галузі охорони здоров'я;
- жодного посадовця фіскальної служби;
- 1 посадовця органів внутрішніх справ.

За ст. 364 КК України обліковано 3 995 злочинів, з них 189 направлено до суду з обвинувальним актом, з яких засуджено:

- жодного посадовця галузі охорони здоров'я;
- жодного посадовця фіскальної служби;
- 2 посадовців органів внутрішніх справ.

За ст. 368 КК України обліковано 2 086 злочинів, з них 481 направлено до суду з обвинувальним актом, з яких засуджено:

- жодного посадовця галузі охорони здоров'я;
- жодного посадовця фіскальної служби;
- 1 посадовця органів внутрішніх справ.

Загальна кількість засуджених осіб за корупційні злочини за 2017 р. становить:

- 5 посадовців галузі охорони здоров'я;
- 2 посадовці фіскальної служби;
- 10 посадовців органів внутрішніх справ.

У період січень–вересень 2018 р. було обліковано 407 334 кримінальні правопорушення, з яких 131 963 направлено до суду з обвинувальним актом.

Так, за ст. 191 КК України обліковано 9 310 злочинів, з них 4 542 направлено до суду з обвинувальним актом, з яких засуджено:

- 3 посадовців галузі охорони здоров'я;
- 1 посадовця фіскальної служби;
- 2 посадовців органів внутрішніх справ.

За ст. 364 КК України обліковано 3 109 злочинів, з них 227 направлено до суду з обвинувальним актом, з яких засуджено:

- жодного посадовця галузі охорони здоров'я;
- жодного посадовця фіскальної служби;
- 1 посадовця органів внутрішніх справ.

За ст. 368 КК України обліковано 1 823 злочини, з них 289 направлено до суду з обвинувальним актом, з яких засуджено:

- жодного посадовця галузі охорони здоров'я;
- 2 посадовців фіскальної служби;
- жодного посадовця органів внутрішніх справ.

Загальна кількість засуджених осіб за корупційні злочини за січень–вересень 2018 р. становить:

- 6 посадовців галузі охорони здоров'я;
- 3 посадовці фіскальної служби;
- 5 посадовців органів внутрішніх справ.

Отже, як бачимо, велика кількість кримінальних справ залишається на стадії досудового розслідування і лише незначна частина направлена до суду з обвинувальним актом. Незважаючи на досить стійкий рівень злочинності, з

кожним роком засуджених за корупційні злочини осіб стає все менше.

Крім того, останні дослідження показали, що судді в умовах проведення так званої судової реформи з різних причин свідомо затягують розгляд обвинувальних актів.

На підтвердження зазначеного вище свідчать і статистичні дані про залишок нерозглянутих обвинувальних актів у судах на кінець кожного звітного періоду, який, до речі, з року в рік лише збільшується.

Так, на початок 2013 р. залишок нерозглянутих судами обвинувальних актів становив 4 057, протягом року до судів надійшов 205 751 обвинувальний акт, а на кінець звітного періоду нерозглянутими залишились уже 27 008 обвинувальних актів. У 2014 р. до судів надійшло 173 311 обвинувальних актів, тобто менше, ніж у дореволюційний рік, а на кінець звітного періоду нерозглянутими залишились 25 747 актів. У 2015 р. надійшло ще менше – 163 795 обвинувальних актів, тоді як на кінець року їх залишилось нерозглянутими значно більше – уже 32 033 акти. У 2016 р. до судів надійшло ще менше – 138 330 обвинувальних актів, а залишилось нерозглянутими судами, навпаки, ще більше – 44 420 обвинувальних актів. Однак у 2017 р. надійшло більше, ніж минулого року, – 176 919 обвинувальних актів, а залишок нерозглянутих актів, звичайно, ще більше зріс і вже становив 64 774, що в 2,5 рази більше, ніж у дореволюційному 2013 р.

Висновки. Для притягнення особи до кримінальної відповідальності за корупційний злочин необхідно правильно встановити елементи складу злочину, зокрема суб'єкта корупційного злочину. На підставі проведеного аналізу з'ясовано, що саме державні службовці найчастіше є суб'єктами вчинення корупційних злочинів, дослідження яких дасть змогу правильно встановити склад корупційного злочину.

Як свідчать останні дослідження, кількість нерозглянутих судами обвинувальних актів із кожним роком тільки зростає, що демонструє свідоме затягування розгляду обвинувальних актів та винесення об'єктивного, справедливого і неупередженого рішення.

Здійснивши аналіз засуджених осіб за корупційні злочини, ми дійшли висновку, що кількість кримінальних правопорушень, направлених до суду з обвинувальним актом, майже у 3–4 рази менша, ніж кількість облікованих правопорушень, тобто значна частина зареєстрованих кримінальних правопорушень так і залишається на стадії досудового розслідування.

Водночас, незважаючи на досить стійкий рівень злочинності, за останні чотири роки кількість обвинувальних вироків значно зменшилась – на 35%. При цьому суттєво зменшилась кількість осіб, засуджених до позбавлення волі за корупційні правопорушення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Багрий-Шахматов Л.В. Уголовно-правовые и криминологические проблемы коррупции, теневой экономики и борьбы с ними: учеб. пособие. Одесса, 2001. 23 с.
2. Лунеев О.С. Особенности пораженности правоохранительных органов. Следователь. 2001. № 2. 43 с.
3. Кримінальний кодекс України від 6 жовтня 2018 р. № 2341-14. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
4. Корупційна злочинність: витоки, сучасний стан, стратегія протидії: монографія / Т.В. Корнякова, О.Л. Соколенко, І.Г. Алексеєнко та ін.; за заг. ред. Т.В. Корнякової. Дніпро: ЛІРА, 2017.
5. Про державну службу: Закон України від 28 серпня 2018 р. № 889-19. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>.